

Mély lélegzetvétel¹

Megérkezett Párizsból Anna férje; a hosszúnak remélt távollét túlságosan hamar is lepergett, szemem előtt lepergett az elmúlt hónap valamennyi öröme és keserve, és az elkövetkező időszak várható szédülete. Az általam előre megjósolt csalódások és a remélt siker elmaradása, a pénzszükében nyomorgás látható jelei és az elmaradhatatlan önámítások megsokszorozták elemi dühét, ami újfent hitvesével szembeni kegyetlen erőszakoskodásokba s mértéktelen italozásokba torkollott. „Gondoltam, talán előre meg kellett volna mondanom Annának, kutyából nem lesz szalonna. Nem akartalak elkészeríteni, aggályoskodásnak, rosszhiszeműségnek mondtad volna a részemről a várható jeleket”, s Anna csakugyan az öregedő férfi szánalmas jósolgatásának, riogatásának, piszkoskodásának tartotta volna az efféle megjegyzéseimet, ha nem tapasztalja meg, nagyon is fájdalmas tapasztalatok révén, ezt a látványos kudarcot, melyet férje megannyi jelentéktelen élménnyel és turisták felületes benyomásával, s mindezek szánalmas ismételtetésével akart elleplezni. „Párizs megér egy misét, a Szajna-part, az Eiffel-torony, a Montmartre környéke, elbűvölő látvány, más könyvekben látni, és más testközlelől, a Sacré-Coeur mögötti utcácskákban palira vehető turisták között portrét rajzolgató, egyébként elképesztő számú lengyel, román, cseh és magyar grafikus semmivel sem különb sem rajztudásban, sem technikában, mint mi itthon, mi legalább állandóan kiállításhoz és támogatáshoz jutunk, készülök összeállítani egy önálló kiállítást párizsi élményeimből”, mondta a beszámolóit irigykedve hallgató többieknek. Szinte sohasem volt ott, a kocsmákban adott elő, magát adta elő és feledhetetlen élményeit, Annát továbbra is tehénnek titulálta, s ez a titulus és az utána következő szidalmak, hóbörgések, piszkoskodások megtették a hatásukat, Anna jobbnak látta egy rövid időre hazaköltözni a szüleihez, mivel az idegösszeomlás határán állt.

Szokatlan módon Anna nem üzent értem valamelyik barátján keresztül, nem küldött követségbe maga helyett egy nyomorult képeslapot sem, nem hívott telefonon, pedig a telefonhívások, melyeket nem győztem tévesnek minősíteni a feleségem jelenlétében, igencsak gyakoriak voltak, s hogy a kimerültség határán áll, az egyik közös barátunktól tudtam meg. „Nem üzenésem üzenet, hallgatásom az én hangom, üzenet nélküli hangom csendes elhatárolódás, emlékeim néma üzenete felébreszt alvajárásemből”, gondoltam, mondja Anna, magának mondja, ekként üzenve nekem. Kétségbeesve a könyvtárszobában le s fel járkálás közben tördeltem a kezem, mint gyermekkoromban, ha eltörtem valamit és a feddéstől féltem, s azon tűnődtem, ugyan mi tévő legyek, hiszen mérhetetlen hiúságomat és önzőségemet kellett volna legyőznöm ahhoz, hogy összeszedve magam meglátogassam, Evelyn irányába kinyilvánított gyöngédségét és a képzeletemben vízionált találkákat feledve, holott kimondhatatlanul vágytam vele lenni. Agyamban lüktetett a vér, esztétikai jegy-

zeteken töprengéseim közben is mindig agyamba toltult a vér, az összeszedettség, a koncentrált gondolkodás idején szinte vértolulások állapotban jegyzeteltem irkámba, szerettem kézzel írni, a tűnő és eliramló gondolatok nyomába eredni, nézni, ahogy az irkán szalad a tollam, gondolataim nyomában, „hogypüljek kisgazdám, mint a szél, vagy olyan sebesen, mint a gondolat?”, „mint a szél, mert a gondolat olykor tévútra szalad, megcsal, a gondolat olykor rossz táltosparipa”, mondta egy hivatásos mesemondó barátom, ám én, javíthatatlan bölcselkedő a gondolatra hagytakoztam, talán, mert osztottam Benjamin gondolatát a gondolatról, „a gondolat mély lélegzetvételhez hasonlít”, és szerettem volna a mély lélegzetvétel nyomán mély és tiszta levegőt venni. S ha tűnődéseim idején a gondolat tévútra vitt és összegabalyodtam, szokásom volt feltenni egy lemezt, s a könyvtárszobában ideges kutyaként le s fel kóborogásom, morgásom közben feltettem egy lemezt, szerettem mesemondóm és népdalénekesem lemezét, „volt szeretóm, tizenhárom, tíz elhagyott, maradt három, abból is elhagyott pár, csak egyre maradtam már”, „s most az az egy is elhagyni készül”, gondoltam jártamban-keltemben, s a gondolatok szárnyalása, követhetetlen ingadozása kívánatosá tette a szelet, hogy elfújja rossz gondolataimat.

A karszékembe kényszerítve magam, az egyik fotóalbumban elrejtett fényképét vettem elő, melyen Anna egy korombeli festővel együtt pózol a kamerának; Anna a mellette jovialis öregemberként kissé megroggyantan álló, őszülő szakállú festőhöz simulva odakölszözi mosolyát és magnetikus vonzalmát a hírnévhez. Ámde jól látható egyfajta távolságtartása, szándékosan kinyilvánított semlegessége, melyet az állami díjakkal elismert festő mohóságával szemben felvett, s a festő hiába is szeretné magához ölelni Annát, csak a felvétel kedvéért, a bizalmas barátságot megörökítendő egy felvételen, Anna nem óhajt e vágyához asszisztálni még a dokumentáció kedvéért sem, s a fényképfelvétel ekként válik a hírnévhez s elismertséghez nem azonosulás dokumentációjává, amelyet a festő nyilván nem tett ki az ablakba. A tény, hogy Anna nem üzent értem, nem keresett telefonon, nem adott magáról élet- és hívójeleket, annak a sejtését erősítette meg a tudatomban, hogy nekem és mellettem sem akar többé asszisztálni sem az elismertséghez, sem a hiú birtoklásvágyamhoz, s ettől olyan méregbe gurultam, hogy kettészakítottam a fényképet. „Nem szeretem, ha egy lapon két portré van, eltereli a figyelmemet, idegesít a szimmetrikus elrendezés, a szimmetria idegesít”, mondta egy belsőépítész ismerősöm, aki Anna közvetítésével, közbenjárásával vásárolt az egyik híres grafikustól egy tusraszt, melyen két férjportré volt található, s ollóval kettévágta a rajzlapot, hogy a két fél portrét külön-külön kereteztesse be, azt sem bánva, hogy az egyik fél aláírás, hitelesítés nélkül maradt. Gyanítom fősvénysége és bizonyos reklámszövegek hatása, „egyét fizet, kettőt kap” megtette a magát, s birtoklás büszkeségével mutogatta

¹ Részlet a szerző Hangok című regényéből.

újonnan szerzett kincseit, noha kincsesládikája megengette volna, hogy akár két egész rajzot is vegyen, eredeti aláírással hitelesítve mindkettőt. „Mit csináltál, néne, ezzel a festménnyel? Nem volt ez a tájkép nagyobb?“, „Hagyd el, nem fért be a hálószobába, az ágy fölé, a fákat kicsit meggallyaztam“, mondta Anna, hogy válaszolta neki nagynénje, akinek kívánságát kielégítve egy erdő-részletet ábrázoló festményt szerzett, s a farostlemeze kent tájkép felső és jobb oldalsó széléből kézi fűrészével levágott egy-egy arasznyit. „A nagynéném zöldséges, így tett a zöldségekkel is, ha fonnyadni kezdtek, levágta a romlásnak indult részt és félpénzen árulta, a veszteségből is hasznot húzott“. Ettől kezdve titkos jelbeszéddé vált köztünk Annával ez a „meggallyazni“ kifejezés, ha egy műteremben ormótlan vagy elviselhetetlenül izléstelen képre bukkantunk, egymásra kacsintottunk, cinkosok, s valamelyikünk ártatlan képpel jegyezte meg, „nem kéne kicsit meggallyazni?“ Anna különállóvá vált a korombeli festőtől, a meghittség látványából az elkülönülés látványa vált láthatóvá, s ez az őszülő szakállú, állami díjakkal elismert festő olyan magányos, elkülönült és hírességébe bezárt valaki lett, hogy szálnalmas képet nyújtott: a szálnalmasság szobra volt. „A díj, a kitüntetés elkülönít, megkülönböztet, magamat másoktól, akik nem részesültek benne, s magamtól, aki eladdig nem részesült benne, a díjban benne vagyok, megnevez és már nem úgy szólítanak a nevemen, mint ahogy magamat a nyelvemben megneveztem.“

Szálnalmas hezitálásom és késlekedésem kezdett őrjítővé válni a magam számára is; indokolatlanul belekötöttem a kedvemet leső feleségembe, a kritikáival örökösen belém kötő lányomba, vállfán függő ingem vasalatlanságába, a leves ehetetlenségébe, és hosszú idő után először este lerészegedtem, az elébem tett borsólevesből kanallal kimert borsószemeket egyenként köpködtem a konyha padlózatára. „A rohadt életbe, már a főztöd is ehetetlen, fogam közt ezek a zöld bogycsók, edd meg, amit főztél“, „de hát, mindig is szeretted a zöldborsólevest, kedvenceid egyike a borsóleves, azért főztem, hogy jókedvre derítsenek, látom, bánt valami“, „ez nem, ma nem, most hányingerem van tőle, a borsólevesedtől, magamtól“, „szerintem az italtól, ne mérgeledj, majd kialszod magad, előfordul, hogy az ember leereszt“, „ne légy megértő, megértésed zavarba ejt, dühbe gurít, köpni van kedvem, a borsószeleidtől, az én kedvenc levesemtől“. „Hallom, kisfiam, az este sikerült botrányosan viselkedned odahaza, én nem is értem, miért kell annyit innod, hogy teljesen kivetközz magadból. Éppen te, aki utáltad, ha az apád részegen jött haza, s fogadkoztál, emlékszel, hogy fogadkoztál, kicsi fiam, hogy te soha, ilyen borzasztó állapotban nem jössz haza, ha apa leszel, most mégis sikerült túltenned a jóapádon is. Mi értelme, mondd, kicsi fiam, ennek a szörnyűséges viselkedésnek, mondd, mi bántja a lelkedet? Az ember nem szokott csak úgy lerészegedni, nekem ne is kertelj, ne is hozzá elő hamis indokokat, én az anyád vagyok, ismerlek jól, biztosan valami nem egyezik a lelkedben. Talán az utálatos olvasmányaid, ne is szabadkozz, azok a szabados, erkölcstelen akt-albumok vették az eszedet, igen, a folytonos írás, vagy valamiféle nő van a dologban, aki összezavarta az agyadat, na nincs igaza a te jóanyádnak, aki úgy ismer, mint a tenyerét?“, s az engem tenyereként jól ismerő anyám büszkén terjesztette ki hatalmát felettem, szinte magam előtt láttam büszke

tartását a telefon túlsó végén, pusztán abból a feltevésből, hogy megint fején találta a szöveget, s nekem szeget ütött a fejembe, hogy hiábavaló próbálkozás, a magam részéről, lebeszélni az anyámat az efféle feltételezett igazságainak nyílt kimondásáról, az anyai hatalmának fölöttem való kiterjesztéséről.

Másnap reggel a padlón sorakozó borsószemeket látva undor fogott el tehetetlen önmagamtól, felsöpörtem, felmostam magam után a szégyenteljes őrjöngésem nyomát, s hogy a fejemet kiszellőztessem, habozás nélkül autóba ültem. Az oltalmazás és vigasztalás vágya legyőzte hiúságotomat, „Miért ne tenném? Miért adnék szabad utat bárki másnak, Evelyn tapintatos, ámde vészjósló próbálkozásának? Miért kellene eltűnnöm, elillannom, mint a kámför?“, mérlegeltem az autóban, céltalanul furikázva a belváros utcáin, s hogy az egyik utcasarkon megpillantottam egy virágárust, bevásároltam, szimbolikus térfoglalásom kifejezéseként egy hatalmas csokor virággal a kezemben siettem Annához, hogy magamhoz öleljem (voltaképpen hogy visszakönyörögjem magam a majdnem elvesztegetett édenbe), és feltétlen hűségemről biztosítsam. „Soha többé nem bántalak, ígérem, féltékeny szavaimmal, ha meg tudnál bocsátani. Azért túlzásba mégsem kéne esni, a kérés szégyen, a szégyen helyett a vágy járja át egész testemet, egy kis megszokott ölekezés, az együttlét feltétlen öröme, Anna magába fogad és én elfogadom áldozatát, felesleges minden szószaporítás.“ Olyan rendkívüli tettnek, nemes gesztusnak gondoltam közeledésemet, amelyért feltétlenül hála és jutalom jár; azt viszont el sem tudtam képzelni, hogy olyan önzetlen és finoman tapintatos legyek, mint lett volna minden bizonyal helyemben Evelyn, az én Annámat megkísértő lesbikus szobrásznő, mert egész lényemet és agyamat betöltötte a vágyakozás, s ha egy férfi oly szomorúan és dühödten vágyakozik, mint én, a megalázkodást, kötelékek újraszövését is hajlandó vállalni, vagy folyónak megy, mint az egyik borász ismerősöm kisebbik fia, amikor elhagyta a felesége. „Elhiheti, megvolt mindenük, házat vettem nekik, saját autót, kistafiroztam őket, az a néember lelépett egy másikkal, mondtam a fiannak, egy nőért nem érdemes búslakodni, bűnnek ereszteti magát, de hiába mondtam“, mondta a borpincében poharazgatás közben. Sajnálkozva néztem a borgazdát, aki elmesélte, hogy a másik fiát már rég elvesztette, „nem, persze, hogy él, még, de minek, aki már hajnalban részeg, s a szőlőben munkálkodáshoz sem fülük a foga, csak az iváshoz, az olyan, mintha nem is létezne“, s magam is azon a véleményen voltam, hogy Anna férje nem létezik, csak vegetál, s Anna e vegetációban nem akar osztozni vele, s talán a szimbiózis, a velem való együttléte, közös léte még életképes, „a természet önerejéből rehabilitálja magát“, gondoltam, s ebbe az egyetlen gondolatba kapaszkodtam bele. „Amikor Amerikában ledöntötték azt a két sátrat, magamhoz hívtam a két unokámat, s mindegyiknek adtam két-két millió forintot, nehogy rám romoljon a pénz, a pénzromlás gondolata nem hagyott nyugodni, ajánlottam nekik, költsék magukra most, ki tudja.“

Anna teljesen kimerültnek és összetörtnek látszott, látszott rajta, hogy lelkeben káosz uralkodik, s ebben a Párizsból hazatért férje, a tapintatosságával kísértő Evelyn, s én, a jussához ragaszkodó, egyként meghatározatlan, általa és saját magának meghatározatlan szerepet töltöttünk be. Anna egy kínai selyemköpenyben feküdt

az egykori keskeny lányágyon, a fekete köntösön arany-színű sárkányok okádtak tüzet; homlokán vizesruhás borogatást tartott, s kínzó migrénjére panaszkodott, a plafont nézte, sírásba hajló beszéde közben meglepetésemre alkoholszagot árasztott lehelete, mintha kicsit többet ivott volna a fogadásokon szokásos pohárnyi pezsgónél, s úgy gondoltam, valószínűleg ez eredményezheti a fejfájását. „Az itallal kezdődik az önzsongítás, egy kis narkotikum, az oldás és kötés határmezsgyéjén, limbusok, a korai átlibbenés okozta hányinger, főfájás, szédület, önkínzás, az ember gyűlöli magát, gyengeségét, másokat hibáztat szédületéért, legszívesebben elsüllyedne szégyenében, a vágyam a szégyen küszöbén átcsap, limbusok, örületes szédület, a combok tövében ígéret”. A combjánál szétnyíló kínai köpönyeg alól kivillanó testére szegeztem a tekintetem, sárkányként okádtam a tüzet, mivelhogy valósággal megbabonázott a látvány; „Félre a habozással, elég a siránkozásból, ölelni, ölébe hajtani a vesszőmet, az ölébe ojtani”. Képtelen voltam sajnálni migrénes fájdalomaiért, miként a házassága alatt csak ritkán használt lányágy okozta kellemetlenségeikért, amelyek az ágy szűkös és kicsiny volta miatt okoztak bosszúságot neki, holott nem oly régen, még ketten is szenvedélyesen ölelkezünk rajta. Miközben végeláthatatlanul sorolta férje megalázó kegyetlenkedéseit, erőszakosságát, érzéketlen és durva ölelését, eszement hóbörgését és a múltban felgyülemlett, kibeszéletlen panaszait ellene, tökéletesen megfeledkezett rólam, az ágyánál jelenlevőről, nem igyekezett megtudakolni távolmaradásom valódi okát, nem hívott „kicsibémnek”, egyvégteben folyt belőle a panasz, s váratlanul Evelyn jóságára, előző napi látogatására terelődött a szó, „Óh, Evelyn igazi barátnő, semmi számítás nincs a közeledésében, nőként pontosan tudja a sebzett nő lelki fájdalmait és az arra való gyógyírt. A férfiak bárdolatlansága, sunyi alakoskodása teljesen távol áll tapintatos lényétől. Mintha az anyám lenne, megértő és felszabadító a jelenléte, teát főzött nekem és gondomat viselte, ha csak egy óráig is, amíg a tea melege átjárta a lelkemet.” Én viszont nem mutattam hajlandóságot sem az együttérésre, sem Evelyn jóságának mérlegelésére, sem a kettőnk ügyének továbbgondolására, mivel az elemi ösztön, hogy megérintsem a vékonyt és az agyamban lüktető vágy, hogy minél hamarabb magába fogadjon, szótlanná tett, artikulálatlan jelenlétté, ösztönlénnyé alacsonyított, aki csak egyetlen dologra figyelmez, s heves ellenkezése ellenére a magamévá tettem őt, magamat közöltem és osztottam meg vele. Ökölbe szorított kézzel ütlegelte a vállamat, a nyakamba harapott és haragosan üvöltözött, artikulálatlan hangon fejezte ki magát, hogy nem akarja megosztani elhatárolódott lényét az én ösztön-lényemmel, de a fájdalomról és szégyenről mindaddig nem vettem tudomást, míg ki nem elégítettem vágyamat. Anna megtörtén elfordult, a melléhez húzta térdét, s most először nem az én magomat, hanem a szégyenét és megalázottságát melengette szíve alatt, s tudtam, hogy önzőségem éppoly alantas és közönséges formában nyilvánult meg, mint a férjéé, aki ökölrel vágott az arcába.

„Szemét, szemét, mocskos szemét, magáévá tesz, mint egy közönséges ringyót szokás, s aztán még Tehénnek is merészel nevezni, engem, aki hajlandó vagyok magamba fogadni őt, ezt a mocskos szemét embert”, visszhangzott fülemben Anna korábbi indulatos kirohanása férje ellenében. Nem is egészen értettem először, minek alapján neve-

zi „tehénnek” az engem magába fogadó kedvesemet, az ő feleségét, aki huszonhat éves korában még mindig olyan erős, sportos alkatú volt, mintha mindennap tornázott volna egy órát, mint ahogy egész kamaszkorában szertornázott mindennap, több órán át, s ettől az amúgy is erősen asszonyos alkata: válla és felső teste, combja és alsó lábszára is úgy feszült, mint a felhúzott íj, sehol sem voltak hurkák vagy redők a testén, a mellébe is alig lehetett belesípni. S egy alkalommal, hogy Annával a színházba mentünk Puccini Toscaját megnézni, amit én már az első felvonás végén untam, mert nem különösebben szerettem Puccinit, iszonyatosan vontatottnak és unalmasnak tartottam mindig is az operáit, ellentétben Verdi operáival, s azt hiszem, Anna is összetévesztette a Traviátát a Toscával, amikor a meglepetéssjegyet vette, mely tévedését nem volt rest megvallani az előadás után, nos, amikor a Toscát játszó operaénekesnő feltűnt a színpadon, Anna nem állhatta meg, hogy lakonikus megjegyzést tegyen, „látod, ez egy igazi tehén”. S később, a szünetben, hogy magát nézegette a folyosón lévő hatalmas tükrök egyikében (szemképráztató estélyi ruhába öltözött, fekete nagyestélyibe, melynek dekoltázsa alól kilátszott arany nyaklánc, egy briliánsokkal ékesített medál függött rajta, amit az apjától kapott tizennyolcadik születésnapjára, s a medál két melle között ékeskedett, egy briliáns gyöngyszem csillogott a mellei hajlatában, mindenki tekintetét magára vont, s a fekete kis kalapja is, rajta egy virág imitációjával), mintegy visszatérve korábbi megjegyzésére, tovább szötte mondókáját. „Én nem is értem, miért van az, hogy majd minden operaénekesnő tehén, ennek a Toscát játszó nőnek is olyan hasa van, akár egy hordó, a tészta képe és szétterülő mellei egyenesen undorítóak, még női szemmel is. Istenem, ezek a tehén operaénekesnők a női nem megcsúfolói, mert hogy is szerethetné a festő ezt a debellát, akinek minden szava ármány és hazugság, egy ilyen nőnek nem is lehet szerelmet vallani, még játékból sem. Észrevetted, kicsim, hogy a festőt játszó színész sohasem nézett a Toscát alakító tehén szemébe? Mintha maga is undorodna ettől a Flóra Toscától, a szerelmes operaénekes Tosca nevét és szerepét bitorló tehéntől.” Elmosolyodtam ettől a megjátszott indulattól, mely leplezni akarta Anna valószínűleg viszolygását a valóban tehénalkatú operaénekesnőktől; s hogy emlékezetemben kutakodtam, kénytelen voltam igazat adni Annának, mert valamennyi operaénekesnő túlságosan elhízott és szerelmi szerep imitálására tökéletesen alkalmatlan volt emlékezetem szerint, a nézősereg képzeletét megkötötte tehénalkatuk tárgyiasága, s magam is eljátszottam a képzeletemben azzal, hogy vajon képes volnék-e szerelmet vallani egy ilyen, heves szerelmi érzület lohasztó színésznőnek, akinek még a díszletek és paravánok között való járkálás is nehézséget okoz, s mialatt a díszletek között járkál, állandóan az a kínos jelenet játszódik le a néző képzeletében, hogy nyomban szétreped rajta a kosztüm, hiába is szabta alkatára a színházi szabó ezt a fehér jelmezt. Az a fajta elégedettség, mely Annát eltöltötte, amikor a falitükör előtt többször is megfordulva szemrevételezte sportos alakját, engem egy cseppet sem nyugtatott meg, hiszen én hiába is fordultam volna meg a tükör előtt, egyáltalán nem lehettem volna elégedett könyvmoly alakommal, erősödő pocakommal és nyeszlett felsőtestemmel, melyet az elegáns öltönyöm kompenzált ugyan valamelyest. S hogy alaktalanságom eltüntetésére tett erőfeszitésemet

végiggondoltam, aggódni kezdtem amiatt, hogy vajon meddig hajlandó Anna engem magába fogadni, s mikor tűnik föl egy másik jelentkező, aki *helyettem* játszaná el a szerető szerepét, s eltöprengtem, ha egyszer feltűnik a riválisom, Anna vajon miféle ürügyet talál ki arra, hogy faképnél hagyjon. „A feleségedet szereted, helyettem, fiatal testemben őt öleled, hasgatod, magot támasztó vágyad egy elszalasztott lehetőség pótlása, a helyembe képzeled s egy képzeletben megfogánó gyermeket dajkálsz a lelked mélyén. Elég volt a szereposztásból”, „Kinek, mondd, ugyan kinek akarod bizonyítani férfiasságodat, önmagadnak, a hitvesednek, vagy nekem, esetleg az atlétatermetű, ámde nyúl szívű férjemnek, akin bosszút akartál állni megnevezetlen sérelmeidért? Nekem társ kell, biztonság és bizonyosság, a szeretet bizonyossága s nem pótléka”, szólalt meg bennem Anna hangja több szólamban, akár Bach Agnus Dei-tételében, a világ bűneitől megszabadító bárányhoz könyörgés. „Mindenható Atyám, hozzád könyörgök, én, a szeretetre szomjas vándor lélek, adj bizonyosságot a szeretetről.”

Annak a tudata, hogy bármely pillanatban faképnél hagyható vagyok, teljesen deprimált, s az első felvonás közben rám tört unalom a Tosca vontatottsága miatt egyszerűen valamifajta meghatározhatatlan fájdalommal alakult át, s a festő híres börtönbeli szólója, melyben az elmúló élete rövidségéről és a nem is oly régen fellobbant szerelem elvesztéséről énekel, oly mértékben hatott meg, hogy könny csordult a szememben. A „trotlik érzélgőssége, miféle szerelemre gondolsz a te korodban? Nagypának igaza volt, ötvennyolc évnyi házasság után mondta, tudod, fiam, mi az a szeretet? Hát megmondom neked, együtt megöregedni és megszokni a másik rigolyáit”, hessegettem el magamtól a meghatódottságot, ám hiába is iparkodtam ezt a férfiatlan és trotli érzélgősséget elrejtetni, Anna észrevette, a zsöllye karfája felett belém karolt, s ettől kezdve a maga lelkesültségét és Tosca keltette fájdalmát nem igyekezett elrejtetni előlem. „Óh, kicsim, úgy szeretem az operát, olyan meghatóak ezek a szerelmi tragédiák, tudom, hogy az egész csak játék, és ezek a tehenek is csak megjátsszák, hogy szeretik a kedvesüket, mégis úgy érzem, hogy beleőrülnek, ha most hirtelen elveszítenélek, és az a szemét férjem újból csak megalázna, kiállításokon mutogatná mezítelenségemet, s nekem jó pofát kellene vágnom ahhoz, hogy mindenki engem akar az ágyába vinni, mert az aktot és engem azonosítanak egymással, ahogy mindig is azonosítottak a férjem izléstelen aktrajzaival, melyeken tehénként ábrázol engem, épp olyanként, mint amilyen ez a fehér angyalbőrbe bújtatott operaénekesnő.” „Boldogságos Szűz Mária, jöjj el vigasztalásul. Vedd ki ezen ígizeteket, és mindenféle szellemet, ördögöt, ezen tehen fejéből, testéből, minden íze, csontjai közül.” Ez a hűségnyilatkozat eloszlatta aggályaimat és félelmeimet, s Anna egyszerre kamaszos szeretetvágya és anyás ragaszkodása feledtette velem a tényt, hogy majdnem az apja lehetnék, „Nem hiszem, hogy vele öregednék meg, s a rigolyáim is elviselhetetlenek a számára, még ha nem is mondja meg, a feleséggel öregedtünk meg, és naponta elviseljük egymás rigolyáit.” „Tudod, mi a legszörnyűbb, elviselni a tudatát, hogy a képzelt és valószínű nő töltik be, ki az életedet. A legnehezebb, s amit a legjobban becsülhetsz bennem, megállni, hogy más nőkel, anyákkal ellentétben, ne áztassalak el a lányod előtt”, mondta egy este a feleségem, szemében hűségnyilatko-

zat, a szeretet melankóliája, s ettől bennem az együttérzés melankóliája támadt föl, nem is értettem egészen, miért az agyamban megszólaló hangokra, a szirének énekére, s kezdtem érteni, miféle kínokat élt át, állt ki az árboc-hoz lekötözött Odüsszeusz, mikor a szirének csábénékét hallgatta, a kínokat egyszerre fakadtak a vágyakozásból, a vágyak betölteni vágyásából, az ígéretből és az ígéretre megfelelni nem tudásból. „A vágyakozás oldás és kötés, a szeretteink kötelékén oldás és az ígéret szédületében önmagunk gúzsba kötése”, mondtam a feleségemnek, s azt gondoltam, hogy Odüsszeusz hiába rimázkodott kötelékének eloldásáért, hogy a szirének énekétől elragadtatottságában féktelen vágyakozását tárgyiasítsa, a vágy örökkévalósága és hiábavalósága érintetlenségében maradt meg számára, mint eszmény. A beteljesületlen ölelés eszménye a vágy örökös forrása, elapasztthatatlan és örületbe kergető; olykor az örületbe kergetettek az álmomban megszólaló hangok, a másokkal beszélgetés közben fejemben zajló párbeszéd, néha magam sem tudtam eldönteni, hogy a szabadjára eresztett hangok mögött valójában ki beszél. „Olyan jó hallani a hangodat, közel húsz esztendő után, egészen lúdbőrös lettem a hangodtól, tudod, hogy örületesen szerelmes voltam beléd, lehet, hogy te nem érezted, nem vetted komolyan a szerelmemet, mert épp akkoriban született a lányod, s biztosan nagyon szeretted a feleségedet, amiért lányt szült neked, de én teljesen odavoltam érted, s még most is, pedig a második házasságomban élek, kösz, jól megvagyunk, hogy hívtál, feléled bennem az irántad érzett szerelem. Nővé tettél, ezt sosem feledem.” „El sem mondhatom, milyen zaklatottan éltem akkoriban, kíváncsi voltam, jelentek-e még valamit számodra – mondtam a telefonban –, és azt gondoltam, hogy találkozhatnánk, egy kávéra beülhetnénk valahova, igaz, rám sem fogsz ismerni, kedvesem, talán megöregedtem egy kicsit, már nem bírom a régi tempót, vissza kellene vennem a mostaniból is, egyetlen mániám a munka, néha a szívem tájékán nyomást érzek, és a barátaim egy részén már szívkatéterezést is végrehajtottak, félek az öregséggel járó nyavalyáktól, a haláltól.” Alig bírtam kivárni a színházi előadás utáni vacsora végét, hogy a magamévá tehessem Annát, nem feltétlenül megszokásból, de már nem is feltétlen örült szenvedélyességgel, már a vágyak sem tudták feléleszteni bennem azt a tempót, mely az élet megélésére sarkantyúztak korábban, inkább arra vágytam, hogy birtokolhassam, azzal a göggel, ahogy egy középkorú férfi szokott birtokolni egy számára már valószínűtlenül birtokolható gyönyörű testet, és azzal a hiúsággal, ahogy szemérmetlenül szokta kifecsegni barátainak titkát, mert csak ekként tudja magában és mások előtt is realizálni a sorstól ajándékba kapott szerelmet.

Ültem a keskeny lányágya szélén, a kimerültségtől zihálva, jobb kezemmel a szívem tájékát masszíroztam, hogy életre galvanizáljam magam, fojtogatott a köhögés, száraz, az elernyedő testtel szembeni düh, szégyenkezve szemléltem hol pipaszár lábamat, hol Anna meggörcsült hátát, ívből meghajlott gerincoszlopát, s hogy nem volt hajlandó megfordulni, felém fordulni, haboztam, maradjak-e mellette, avagy szedjem a sátorfámat, pedig semmire sem vágytam inkább, minthogy megismétlődjék a jelenet, az olcsó kis szállodában töltött első pásztoróránkat követő jelenet, amikor első ölelkézésünk után ugyanígy haboztam, megérinthez-e még egyszer, s látva hezitálásomat, mutatójúját begörcsítve jelezte, hogy

bújjak újból hozzá, öleljem magamhoz. Éjszakánként a feleségem ívben meghajló gerincét szoktam látni, s halálom egyenletes lélegzetvételét, s megpróbálom kitalálni, hogy a lélekállatka, a lélegzetet száján egyenletesen vevő feleségem lélekállatkája merre kóborol, milyen feladatot végez, végez el sikeresen; s ha olykor a fogát csikorgatja, fellazítja az ínyágyat, szorongással faggatom magam, s igyekszem tenyeremmel arcát simogatva megnyugtató zaklatott lényét, mellettem forgolódo, szuszogó, fogcsikorgató lényét. Arcsimogatásom egyfajta vallomás volt, s hogy aludt, bártortalanságom, apámtól örökölt ridegségem felengedett, és arról a ki nem hunyó, soha el nem múló szeretetről vallottam neki kezem érintésével, melyről nem állt szándékomban éberem megnyilvánulni, kiváltképpen előtte nem, mintha szeretetem megvallása szégyellni való volna. S azt sem bántam, hogy tudomást sem vesz, sem vehet az arcsimogatásomról, mert nem porsátrának szólt, hanem a távolból hazaérkező lélekállatkának, hogy otthonmelegre leljen az omladozó porsátorban. Ez a hallgatás is egyfajta hívójel volt Anna részéről, egyértelmű és félreérthetetlen, s én, aki együttlétünk alatt mindig is kész voltam hívójeleit értelmezni, megint vártam egy jelle, hívóra vagy égire, egyértelműre és félreérthetetlenre, önbecsülésem ugyanis cserbenhagyott, kiskamaszként haboztam, mert ez a meg nem fordulás is jel volt, félreérthetetlen üzenet. Jellemző módon csakis mellőzöttségemre, elhagyatottságomra tudtam gondolni, s a vesz-

teségre, mely tapintatlan, erőszakos cselekedetem után bekövetkezhet. „Magamra maradtam, solus eris, hogy is van? Minden szituáció csapda, mindenütt falak vesznek körül, kiút nincs, a kiutat kitalálni kell. Igen, a hangok és hívójelek labirintusából, Ariadné vágyakozása és az én megszabadító, felizzító, őrjöngve szétszaggató, magamat is szétszaggató mohóságom következtében bolyongok a labirintusban, hogy a bikát lemészároljam.”

Más alkalmakkor, mielőtt vetközni kezdett volna, Anna, valamifajta gyermekes játékszenvedélyétől indítatva térdig érő franciakockás szoknyája alá rejtette a fejem, mintha el akarna rejteni a világ tekintete elől, mintha bújócskát játszó gyermekét akarná elfedni és betakarni, hogy az őt keresőket megtévessze: nem is az van a szoknyája alatt, akit bőszen keresnek, valaki egészen más rejtezik ott. Én átvettem ezt a lelkesültségét, osztottam vele felindult elrejtési vágyában és az izgalomtól ökölbe szoritottam a kezem, akár a játéka örömteli befőzéséért szorongó kisgyermek, mint amilyen szorongó voltam egész gyermekkoromban, és gyakorta bújtam anyám szoknyájához vagy köpenyéhez, szorosán ölébe fúrva a fejem, s azt hittem, hogy éppen elbújok, láthatatlanná válok, akárha kunyhóba rejtőztem volna el az engem kereső társaim elől. S anyám, ki tudja honnan, milyen hagyományt idézve mondogatta ilyenkor nekem: „a fehér csibe most kikel a tojásból, feltöri a tojás héját, kidugja a fejét és leveti magáról sárgás gúnyját”, s erre

a mondókára emlékezve értettem meg Anna becézését: „kiscsibém”, ami eleinte mulatságosnak és csúfolkodónak, később érthetlensége ellenére is babusgatónak és ismétlődése révén biztonságot nyújtónak tűnt előttem. „Gyere kiscsibém, bújj a szárnyam alá, anyád testmelege oltalmazzon téged. Pihéidet megszáritom, ellenfeleidtől óvlak téged, nem hagyom, hogy valamelyik fölfaljon”, és franciakockás szoknyája alatt széttárva ruganyos combját, halk szisszenést hallatva magába fogadott, s amíg emléjét a számban tartva hasogattam a vékonyát, hogy magot támazzak benne, végig a fejemet simogatta, ahogy falusi gyermekek szokták a pelyhes kiscsibéét. Most, hogy az évek távlatából magam elé idézem az Annával töltött hónapokat, szinte revelációként hat a felismerés, hogy sohasem volt kezdeményező, legfeljebb felszólító és megszólító, egy-egy gesztusával szólított föl az ölekezésre, ahogy tyúkanyó szárnyát széttárva fiókáját a menedékbe búvársra, de nem megragadott, nem fölkapott, mint ragadozómadár az áldozatát, inkább csak hagyta ölelésvágyamat kiteljesedni; mindig magába fogadott, hálát érzett az örömről, melyet tőlem kapott, de önmagától – emlékezetem szerint – egyetlen egyszer sem kezdeményezte az ölekezést: nem az a természet volt. Valójában képtelenség eldönteni, ma sem tudom, akarta-e egyáltalán, hogy magot támazzak benne, vagy csak a kedvemben igyekezett járni, miközben úgy tett, mintha teljes lényével részt venne ölekezésünkben. „Amikor közel érzel magadhoz, nagyon távol leszek, amikor azt hiszed, elhidegült a viszonyunk, akkor foglak a legjobban szeretni. Csakhogy mindketten megőrizhessük a függetlenségünket”, mondtam Annának együttlétünk első alkalmával, amikor a szerzés öröme magabiztossá tett, s nem tudhattam, hogy függővé válok, tőle függővé, és szerettem volna elhárítani függetlenségem, tőle való függetlenségem elvesztését. „Egy asszony érzelmek nélkül nem tud belemenni egy meghitt viszonyba. Az ölekezés öröme csak egy része annak, amit vár a másiktól, a biztonság, a kiegyensúlyozottság, a megbecsülés, az odafigyelés, ezek mind szükségesek még.” Sohasem akart beszélni ölekezéseinkről, melyek, hogy megtörténtek, egészen távol kerültek tőle, s a meghitt ölekezésről beszélés helyett kiterjesztette szárnyait felém, védőernyőt vont, mintha oltalmazni akarna valamitől vagy valakitől, talán egy kudarcától vagy önmagamtól, és a maga módján élte a hétköznapi életét, melybe belevont, akárha annak is a részese lennék, afféle apa- vagy férjpótlék. Ez a hétköznapi belevonás tette reálisra számára együttlétünket, mintha az ölekezés csak mellékes része lett volna együttlétünknek, áldozathozatal és természetes odaadás az együttlétért, amiért magam is meghoztam a saját áldozatomat, csakhogy vele együtt lehessenek.

Magával cipelt a butikokba is, bár sohasem azzal a szándékkal vitt magával, hogy a jussát követelje, valamiféle ellenszolgáltatást ölekezéseinkért, azt hiszem, néhány alkalomtól eltekintve nem is fogadott el tőlem drága ajándékot; bevásárlási körútjainkon inkább megerősítést akart nyerni általam, hogy a megvásárlásra kiszemelt ruhadarabot vagy más csecsebecsét érdemes-e megvennie. Faggatott és nyüstölt, s nekem mindenféle hétköznapi gondjában és dilemmájában állást kellett foglalom, mintha számítana a véleményem. S én, aki fejvesztve menekültem mindenféle vásárlás elől, ha a feleségemmel vagy a lányommal kellett volna vásárolni mennem, birkatürellemmel viseltem a válogatás és állás-

foglalás keserves pillanatait, s nem tagadom, voltak olyan pillanatok, melyek valódi örömet okoztak, ha például Anna talált magára való ruhát és repdesett az örömtől, én is osztoztam fellegjáró örömében. Jót kuncogtam azon a félreértésen, amikor az egyik eladónő kedveskedve kérdezte tőlem, „no, és az apukának hogy tetszik ez a kis szoknya?”, s a levegőbe emelte a szoknyát, megmutatta divatos szabását, dicsérte az anyag minőségét, áradozott diszkrét színharmóniájáról és eközben engem méregetett, azt mérlegelte, sikerült-e meggyőznie a ritka alkalom megragadásáról és megnyitom-e bugyellárisomat. „Az apukának rendkívüli módon tetszik ez a szolid kis szoknya, no meg, hogy kényeztetheti a kicsikét, el sem hiszi, milyen nehéz ezeknek a mai lányoknak a kedvében járni, ahogy ők mondják, valami jó kis göncöt találni.” Anna rám meresztette a szemét, hadüzenet rejtett benne, mennydörgés és villámcsapás, arcomra fagyott a mosoly, krákogni támadt kedvem s széttártam a karomat, jelezve, hogy az alkalmi vétel nem rajtam múlik, s az egész kínos jeleneten kedvesem oly mértékben felháborodott, hogy nyomban otthagya a napok óta félretett szoknyát, és az utcán jártunkban még sokáig méltatlankodott az efféle tapintatlanságon, melyre csakis a nők képesek, mert bizonyos beidegződéseik rabjai.

Regélhettem volna neki hosszasan, miféle beidegződések rabjai még a nők. Az egykori igazgatónőm, néhány évig gimnáziumban is tanítottam, behívatott az irodájába és a hatalmas íróasztala mögött ülve (hivatalos kioktatásaim kivétel nélkül mindig ilyen hatalmas íróasztal mögött történtek, az engem kioktatók mintha a bástya mögött biztonságban és fölényben érezték volna magukat, az előttük álló, egyik lábáról a másikra toporgó megfélemlítettnek hitt alakkal szemben), magából kikelve tiltotta meg, hogy a takarítónőknek „kezcisókolommal” köszönjek, mert a „kontyos dáma” szerint, ahogy a kollégák becézték, csak a tanárnőknek és személy szerint neki jár az effajta köszöntés, a többieknek elegendő egy egyszerű „jó napot!”. Teljes mértékben egyetértettem a nálam tíz évvel idősebb földrajztanár kollégámmal: „azok szoktak ily megveszekedett módon gögösek és rártartani lenni, akik nem is oly régen még a ganét túrták falun. A kontyos elvtársnő azt hiszi, illő az alattvalókat, mert neki minden beosztottja alattvaló, megalázni és kioktatni. Ha megfigyelted, mindig csalhatatlannak és tévedhetetlennek gondolják magukat az effélék, csak azt tudnám, honnan a fészkes fekete fenéből férközött a fejükbe ennyi magabiztosság és tudomány, mert hogy nem az egyetemen, abban holt biztos vagyok.” S a kontyos dáma férje, feje a vállá gödrében ült, nyaktalan ember, hosszú orra forgatta a fejét, örökké a széljárásnak megfelelően, egyben a szakszervezeti bizalmink is volt, amikor egy lyukasórásban kettesben maradtunk a tanáriban, saját érdekemre hivatkozva intett bizalmasan, tartózkodjam a földrajztanártól, mert reakciós, és a saját jól felfogott érdekem is azt diktálja, hogy tartsam távol magam egy olyan embertől, ezt is csak bizalmasan és szigorú titoktartás mellett súgta meg, akiről külön említést tesznek a hangulatjelentésben, s akin rajta tartja a szemét az igazgató elvtársnő. „S mivel a te szakmád bizalmi állás is egyben, mert filozófusnak lenni egyben elkötelezettséget is jelent a néphatalom iránt, és ébernek is kell lenned az efféle kétes múltú, zavaros beszédű alakokkal szemben, ezt is csak az érdekemben mondom,

hiszen a te filozófia-professzorod nekem kebelbéli cimborám, szoktam is szót váltani veled az előmeneteledről, ha egy-egy névestén együtt vagyunk.” Az én reakciónak titulált földrajztanárról kollégám, nyakigláb, szikár, nagy bajszos, a bolti felöltő lötyögött rajta, ingeit vasalatlanul hordta, csónakméretű cipőjével nem akármilyen nyomot hagyott a hóban, s olyan gyorsan járt, hogy követni is csak futva lehetett, miután egy korsó sör mellett bizalmasan elmondtam neki a szakszervezeti bizalmink épületes véleményét, a róla kiállított hivatalos bizonyítványt, mely árnyékként követte életét, s reménytelenné tette jövőjét, megkérdőjelezni igyekezett minden eredményét, 1987 februárjában kilépett a szakszervezetből. Hiába súgta meg bizalmasan nekem a mi szakszervezeti bizalmink, hogy „óriási patália lesz ebből, hujúj, meglásd fiatal barátom, ez a reakció balfék azt hiszi, hogy csak úgy ki lehet lépni a szakszervezetből! Hát egy frászt! Kibújt a szög a zsákból, a reakció megmutatta magát, hiába is próbált meg eddig kaméleonként megbújni”, abban a hónapban közel négyszázezer szakszervezeti tag lépett ki a tömörülésből, s a mi bizalmasan sugdosó és információkat négszemközött közlő bizalmink is szóbeli megrovást kapott. „Ez az esti egyetem gyorstalpaló szakán az elvtársaktól diplomát kapó barom még mindig azt hiszi, hogy kétfrontos harcot kell vívnia, velem, a reakcióval, és a soraikban megbúvó reformerekkel, akiket nagyobb árulónak tart, mint engem”, ahogy az egykoron kuláknak minősített parasztszülők egyetlen leszármazottja, két év házasság után elvált kollégám minősítette az őt előszeretettel reakciónak minősítő és felesége jóváhagyásával gyakorta fennhangon kioktatót. „A szemem láttára verték agyba-főbe az apámat, mert a rekvirálások idején két zsák krumplit találtak a padlásunkon. A hatvanas évek elején meg azért verték meg, mert a termelősövetkezet ellen agitált, ahogy mondták, pedig csak nem kívánt közösködni, egész életében megállt a saját lábán, de hogy a teherautóval falvakat járó agitátorok egy éjjel ránk törtek és elvitték az öreg megpuhítani, így nevezték, megpuhításnak az agyba-főbe verést, hetekig nem bírt a saját lábára állni. De megtanultam tőle, hogy nem az a legény a gáton, aki a pofonokat osztogatja, hanem aki állja.”

Regélhettem volna Annának a feleségem és a Hollandiába házasodott barátnője internetes leveleiről is, ezekről – ahogy az egyik székelyföldi gazdaasszony nevezte elképedését palástolandó – a postást nélkülöző villámüzenetekről, melyek szintén egyfajta hangulatjelentések voltak, sebtében rótt följegyzések a lét elviselhetetlenségéről, mulandóságáról, olykor töredékes mondatokban, szövegrészekkel és betűtöredékekkel tarkítva, az internetes levélíró ugyanis kevésbé figyel a mondat helyes megalkotására, gyorsan akar megnyilvánulni és választ kapni, hogy magányát az üzenetváltás idejére felfüggeszse. Adélka, akinek azt írta a feleségem, hogy az általa interneten küldött képek tanúsága szerint semmit sem öregedett, éppolyan habókos és vidám ábrázatú, mint amilyennek megismerte még a gimnáziumi évek alatt, szinte sértésnek vette a bókot, és némi megjátszott indulattal írta „kedvesem, az egykoron dús hajamból alig maradt valami, az is csak szénaboglya az arcomon, és a szemem alatti ráncok elképesztően deprimálnak, akárha idült alkoholista volnék, a szoknyám korcára fittyen a hájam, a szülések után elhízta, s a fenekem már alig fér el a konyhai széken. Te ebből valóban nem vettél észre semmit?

Szemüveges vagy? Ezek szerint fiatalon is ilyen ocsmány nő képe rögzült emlékeidben? Rémséges, hogy az ember ötven felé milyen eltorzulásokon és átváltozásokon megy át! Te hogy viseled ezt a szörnyűséges kapuzárás előtti időszakot? Én állandóan ideges és háklis vagyok, sajnálom szegény férjemet, de Günter egészen jól viseli zsembességemet”. Kíváncsi lettem volna feleségem rögtönzött válaszára, saját helyzetjelentésére, sebtében fogalmazott vallomására az ötvenhez közelítő létezéséről, de a diszkrecióra hivatkozva nem mutatta meg; egyetlen dologban lehettem biztos, hogy nem áztatott el engem, ahogy a lányom előtt sem tette soha, a tűrés és önfegyelem, az áldozatkészség és szolgáltni tudás mintapéldánya volt, ellenben saját közérzetéről szóló nyafogásába nem akart beavatni, mondván, az ötven felé közelítő nők nyafogása legfeljebb egy másik hasonló korú nyafogóra tartozik, a kívülállót csak idegesíti vagy mosolygásra ingerli.

Azon viszont Anna nevetett pimaszul, ha nemtetszésemet iparkodtam kifejezni a választott ruhadarabban szemben, s hogy függetlenségét hangsúlyozza, csak azért is megvette a neki tetsző ruhadarabot, mintha az ellenkezés az örömszerzés egy fajtája lett volna. „Nem az esztéta véleményére vagyok kíváncsi, hanem a tiedre, kicsim! Ne haragudj, ha bántottalak! Óh, úgy szeretlek, tudod, hogy mindenre hajlandó vagyok, hogy a kedvedbe járjak, de most az egyszer a magam kedvébe szeretnék járni”, s a további okvetetlenkedés helyett behúztam a nyakam, mert megtanultam, hogy Annával nem lehet e téren ellenkezni, s még azt sem bánja, ha füllentek, s az őszinte véleményem helyett azt mondom, amit elvár tőlem. Igaztalan volnék vele, ha eltagnám, hogy természetesen jó ízlése volt; pontosan tudta, hogy sportos alakjához, vállig érő gesztenyebarna hajához milyen szabású és színű ruha illik. Az sem zavarta, ha a mohazöld blézere alatti fehér blúz dekoltázsa többet mutat meg a kellesténél, s a melltartó kosarának szorítása olyan kívánatos, hogy tette megduzzadt mellét, akár a kosztümös filmekben, a tizenharmadik századi szalonok szépasszonyaiét. Egészen különös vonalmat érzett a tizenharmadik századi szalonokban forgolódozó szépasszonyok iránt, „Óh, azok a rafináltan feltűző kontyok, hajsütővel göndörített loknik egészen megbolondítanak, szeretnék olyan fűzőt hordani, mint azok a divatos nők, olyan fülönfüggőket és melltüket aggatni magamra, hogy tetszedjem neked, s te közel húznád a székedet az enyémhez és Goethéről, Schillerről beszélne nekem, akit nem is a kandallóban ropogó fahasábok tüze, hanem a szerelem melegítene”, s éppoly elragadtatottsággal hallgatta hosszadalmas koridézésemet, követte felolvasásaimat Madame de Sévigné és Madame de Stael levelezéséből, Rousseau és Voltaire civakodásának botrányos történetét, hol az egyik, hol a másik szemszögéből előadva, vagy a nők társadalmi szerepéről szóló elbeszéléseimet, ahogy a gyermekek szokták hallgatni a mesét a kiskakasról és a gyémánt félkrajcárról. Valahányszor kosztümös filmet játszottak a mozikban, nekünk ott volt a helyünk, különös elragadtatással nézte a legbárgyúbb jeleneteket, megkönnyezte a beállított és modoros szerelmi vallomásokat, átadta magát a filmszerepeknek, s nem hagyta, hogy megzavarjam átélését. S amikor az előadást követően kettesben maradtunk, nekem éppúgy kellett kezemet csókolnom, bókolnom és flörtölnöm, virágnyelven beszélnem és valóságos értekezéseket tartanom, ahogy a filmben látta egy nemes lovagtól. Nem a szí-

nészkedés kedvéért vagy a moziszerp eljátszásáért volt számára fontos ez a szerepjáték, hanem az előtte kifejezett tiszteletért, amit nem kapott meg a vadember apjától és izsakos férjétől, s amit a magába fogadásomért cserébe elvárt tőlem. Valahányszor elutaztam, a lelkekre kötötte, hogy hosszú levélben számoljak be mindenről, hogy képzeletben velem lehessen, s leírásaim megtermékenyítsék a képzeletét, mely elevenen működött, s egészen meglepődtem, hogy milyen élénken képes rekonstruálni a helyszínt, ahol jártam, az általam látottakat, pusztán a leveleim olvas-tán, s kislányos örömmel csapta össze a tenyerét elképe-désemen, hogy milyen átéléssel képzel engem maga elé. Olyan különleges stílusú leveleket írtam Annának, benne hosszadalmas táj- és városleírásokkal, esszébetétekkel, esettörténetek magyarázataival, hogy egybegyűjtve valamennyit nyugodtan kiadhattam volna egy önálló kötetben: mások is örömeiket találták volna útileveleimben. Életem egy szakaszán foglalkoztam is a művészek, filozófusok, esztéták levelezésével; fiatalabb kollégáimmal a levélírás indokait, a levélformák alakulását, a levelek tipologizálá-sát és felhasználhatóságát kutattuk három éven keresztül, végül egy vaskos kötetben tettük közzé eredményeinket a levélformátumban írott naplóról, útirajzról, filozófiai érte-kezésről, életművet kommentáló jegyzetektől, szerelmes vallomások fűzérééről, tábori képeslapok haditudósításai-ról. Ezek a szövegelemzések nem múltak el nyomtalanul emlékezetemből, s ismerve Anna vizuális képzeletét, leírásaimmal alkalmazkodtam olvasási szokásaihoz, melyek nélkülöztek sok olvasó trehányágát és érdektelenségét, minek köszönhetően a *Háború és béke* leírásait egyszer-űen átugrották. Anna bizonyos értelemben romantikus lélek volt, levélírási és -olvasási szokásait illetően bizo-nyosan az, úgyhogy utazásaim során akkor is terjedelmes levelet írtam neki, ha tudtam, hamarabb találkozom vele személyesen, mint ahogy a levél a postával megérkezik; amint megkapta küldeményemet, ujjongva hívott telefonon és köszönte meg figyelmességemet. A szerelemnek ez is egyfajta tanúbizonnyítéka: a részemről mindenképpen annak is szántam, hogy Annát magamhoz kössem.

S ha hoztam is neki ajándékokat, nem az értékes ajándé-kok érdekelték, hanem az igazi meglepetést okozó csecse-becsék: egy kínai selyemsál, egy mogyorószín vagy vörös baszka, egy antik ezüst mellű, egy régi bőr szemüvegtok, egy nagyanyáink idejéből megmaradt kitaposott cipő. Úgyhogy szenvedélyes kutató lettem mellette, az antikvi-tásokat bújtam, az ócskapiacokat és használtruha-kereske-dőket kerestem föl, s néha batyusként tértem haza egy-egy külföldi konferenciáról. Néhány színházi kellékes is barátommá lett, s valóságos szolgálatot tettek nekem azzal, hogy a leselejtezett tollkalapokat és más egyéb ruha-költeményeket átengedték nekem, s én valódi szolgálatot tettem Anna játékszenvedélyének, de még inkább tisztelet-sóvárgásának, amelyet nem csorbított a tény, hogy az ős-anyák természetességével fogadott magába engem, s nem volt ölelkezési szokásának az égvilágon semmi köze a kur-vasághoz. „A nőkről, akiket meghódítunk, kedvesünk ké teszünk, s akik nem tagadják meg tőlünk érzékiségüket, elhalmoznak szerelmi praktikáikkal, kedvünket lesik ölel-kezés közben, nem illik úgy beszélni, mint a rossz lányokról”, intett a nyolcvanadik életévéhez közelítő nagyapám, aki Kolomeában volt városparancsnok a második világ-háború vége felé, s szívesen adózott a lengyel nők iránti vonzalmának, hogy túljutott a szégyenlőség korán, emlé-

kezete mély kútjából idézte föl az egyik szépasszonyt, kinek szőke fűrtjeiről, lányos melléről, ívelt tomporáról, érzéki játékairól, ölelkezés közbeni mosolyáról, fehér bőren megjelenő vörös foltocskákról bajusza alatt moso-lyogva regélt visszafogottan, s intelmeit megfogadva visszafogtam magam, ha kedveseimről megemlékeztem. Anna imádott öltözködni, a vadembernek nevezett apja sohasem tagadta meg tőle ezt az örömet, noha minden alkalommal ízléstelen megjegyzéseket tett kokottságára utalva, színésznőnek és balerínának titulálta őt, akit csak az eljátszandó női szerepei érdekelnek, de nem akar anya lenni. Egy évnél is régebb óta voltunk együtt, mikorra kiderült számomra, egyáltalán nem biztos, hogy valaha lehet még gyermeke Annának, mert apja jogász barátjától teherbeesése után elvetette a megfogant magot. Ennek a fényében apja ízléstelen megjegyzései egyfelől botrányos-nak és szentségtörésnek tünnek, másfelől elgondolkoztat-tak Anna szeretőválasztásának természetéről. Valamennyi kedvese diplomás ember volt, ez a választás becsvágyáról és igényességéről árulkodott, aminek szolgálatába állítot-ta magnetikus vonzerejét. Megfordult a fejemben, hogy magam sem vagyok más, mint egy levadászott trófea; „A nők szeretik csodálni az értelmi képességeket, még ha nem is feltétlenül vonzódnak az értelemezhez, ha másként is gondolkoznak a szenvedélyről, s bizonyos tapasztalattal bírnak az érzékiségről, mégis hajlandók az értelmet és az érzékiséget összekapcsolni, s olyan szeretőt választanak, akiről e kettő összekapcsolódását sejtik”, mondta egy filo-zófus barátom, aki többnyire csak elméleti szempontból hozta meg a nőkről szóló ítéleteit, a maga részéről el sem tudta képzelni, hogy a feleségén kívül bárkivel viszonyt folytasson. Megfordult a fejemben az is, hogy Annának minden biztonnyal eredendő vonzalma van az idősebb férfiakkhoz, s épp ezért nem a saját nagyszerűségemben, sikerességemben, esztétaprofesszor mivoltomban kere-sendő magába fogadásának az oka, hanem abban a biz-tonságban, részrehajlásban, atyai gondoskodásban, amit nyújtok neki. Nem feltétlenül hízelgett hiúságomnak e feltételezés, inkább szerettem volna azt feltételezni, hogy a házigazda szerepét átvállaló, a bősziült szerető és testét birtokló férfit részesíti előnyben. Az idősebb férfiakkhoz vonzódását éppoly rögeszmének tartottam, mint a saját bősziült vágyakozásomat, mely magnetikus vonzalmában vergődve megfosztott méltóságomtól, önbecsülesem-től, és egy önmagát sirató, önnön jussáért önző módon har-coló férfivá tett. Ebben a bősziültségben az öregedéssel és az álmaimban mind többször rámtörő halálfélelemmel szembeni életéhség nyilvánult meg, s azt vettem észre, hogy az Anna nélkül töltött és végtelenül magányosnak érzett órákban egyre pletykásabb és pikirtebb leszek mind a világgal, mind magammal szemben. Olykor eltűnődtem azon is, mi lenne, ha Anna, aki oly természetesen magá-ba fogad engem, s akiben oly sokszor igyekeztem magot támasztani, valóban megfoganna tőlem, és szűlné nekem egy gyermeket. Noha bősziült vágyakozásomon és rögesz-méimen nem tudtam úrrá lenni, a kései apaság kívánatos volta éppen olyan gyors, heves ellenállásba, elutasításba ütközött részemről, mint amilyen hirtelen merült fel maga a gondolat. Oly fokig ragaszkodom ugyanis vesszőparipá-imhoz: a nyugodt töprengés megzavarhatatlanságához, a környezetemben való változtathatatlanságához, a csendhez és kényelemhez, hogy képtelen volnék egy megfogant betolakodóért, jogait és jussait követelő vendégért felál-

dozni mindezt. S miként én sem faggattam Annát terhessége megszakításáról, ő sem faggatott engem a magot támasztásom esetleges következményeiről, melyeket egyszerűen kiiktatott gondolkodásából, s hogy nem kellett álproblémán töprengenie, önfeledten fogadott magába, esélyt sem engedve kételyei és félelmei föltámadásának. „Igazán ott tartok, hogy belebolondulok, ha nem írsz nekem minden nap e-mailt, ha nem kapok tőled egyetlen sort sem, tudom, hogy beszélünk telefonon, de este jólesik a számítógép előtt ülni, várni a soraidat, még ha olykor furcsán kuszák és követhetetlenek is üzeneteid. Minden szavad átjár, s azon kapom magam, hogy az életemből olyasmiket is megírok neked, ami teljesen érdektelen a számodra, Anna.” Az igazán háboríthatatlan tabuk nem a kapcsolat kezdetén tornyosulnak két szerető előtt, hanem a huzamosabb idejű együttlét során emelkednek.

Vetkőzni is azért szeretett Anna, hogy örökké meglepetésekben részesítsen; fekete és bordó kombinéi, vékony pántos és csipkés alsóneműi, kosaras melltartói, mintás harisnyái egyenesen az örületbe kergettek, s látva, hogy miközben kibújik egyes ruhadarabjaiból, leveti maga mellé a földre, és szerelmesfilmekben látható mozdulatokat tesz csípőjével, sápadtan harapdálom a szájam szélét („Ölemben érzem testedet, ajkamon nyelved ízét, bőrdöd bársonyossága bársonyruhád puhaságát, finomságát idézik elém”, mondtam neki), tapsolt örömeiben és pördült-fordult előttem, hogy bősz felindultságomon derülhessen, s mivel örömet szereztem neki hiúsága kielégítésével, igyekezett örömet szerezni nekem hiúságom kielégítésével. Máskor meg azért vetkőzött le csupán, hogy ruhát váltson, ilyenkor nem engedett magához közel, egy karosszékbe kellett végignézniem, ahogy tetőtől talpig átvedlik: más nővé válik, s ujjával jelezte, hogy meg sem közelíthetem, mert magát akarja megmutatni nekem észveszejtő ruhakölteményében, melyről férje tudomást sem akart venni, s tőlem várta szépségére a megerősítést. Valóban minden ruhadarab mássá tette őt, s filléres vagy éppen drága ékszerai, melltűi, karkötői, formás kalapjai hol a habókos diáklányt vagy az észveszejtő divát, hol a megfontolt üzletasszonyt vagy sikeres sportolónőt emelték ki sokoldalúan összetett személyiségéből, mert mindegyik s még megannyi másik sorslehetőség is benne rejlett Anna lényében. Olykor magam sem tudtam, melyik lényét kívánom jobban. Folyton ámulatba ejtett és összezavart, szerelmesévé tett és féltékennyé, feltétlen szolgájává süllyesztett és pillanatnyi ellenséges érzületeimet is leszerelte, s folytonos átváltozásával nem kevés erőfeszítést követelt tőlem, hogy időről időre megfejtsem a nekem szánt üzenetét, mely szeszélyes lelki hintázásairól árulkodott, s nekem, a ki nem mondott játékszabályok szerint, ahhoz a pillanatnyi lényéhez kellett idomulnom, amelyet előttem is el akart játszani. „Óh, kicsibém, vedd észre, hogy a diákod vagyok, aki el akarja csábítani a rettegett professzor urat! Mit gondolsz, miért ez a mélyen kivágott fehér blúz rajtam? Ne mondd, hogy a lányok sohasem próbálkoznak efféle trükkökkel? Undorító kis lotyók, ismerem a fajtájukat az egyetemről, vedd tudomásul, hogy féltékeny vagyok rájuk, azokra a fehér blúzuk alatt fekete melltartót hordó kis szukákra, akik megtéveszteni akarnak!”; máskor pedig, úgy mórlikálta magát, túsarkú cipőjében feltűnően

lépkedve az oldalamon, hogy a szembejövő férfiak nem állhatták meg, hogy a combközépig érő szoknyája alól kivillanó lábain ne legeltessek a szemüket. „Ilyenek vagytok ti, férfiak mind, egy karcsú láb, a kelletnél jobban duzzadó kebel elveszi az eszeteket, s ahelyett, hogy a lényeket keresnétek egy nőben, felzabáljátok a szemekkel. Azt akarom, hogy minden férfi téged irigyeljen, amiért ilyen szeretője van.” S ha leültünk egy kávézóban barátaimmal fecsegni, oly szemérmetlenül tette keresztbe jobb lábát a másikon, hogy az amúgy sem hosszú szoknyája felcsúszott a combján, láthatóvá vált domborodó vékonya, s én pirultam barátaim helyett, akik rá sem merészeltek nézni, nehogy a szoknyája alá tévedjen a szemük, s öreguras szemérmetlen kíváncsiságukat izléstelenségnek tartsam. „Kertünk alatt gödröt ásnak, mély gödröt ásnak, szebb szeretőm van, mint másnak, ihaj, mint másnak, bár csak ilyen szép ne volna, kevesebb irigyem volna.” Anna, a zavaromat látva, kislányos csibészéssel kacintott, akárha cinkosok volnánk, holott éppen abban a pillanatban inkább a féltékeny szeretője voltam, mintsem a cinkosa. „Óh, ez a fene nagy polgári álszemérem! Ne légy képmutató kicsim, tudod jól, hogy bármikor a szoknyám alá bújhatasz, s csakis te, kizárólag és egyedül te, a többiek pedig, hadd pukkadjanak meg az irigységtől! Nézd meg, milyen aszott és rémséges barátóink vannak, fonnyadt saláták mind, egytől-egyig!” És én, aki még öt perccel korábban meg tudtam volna fojtani féltékenységi rohamomban, mindent megbocsátottam Annának, aki az ujjai köré csavart, táplálta hiúságomat. Kétséget kizáróan valamennyi barátom felesége vagy szeretője amolyan fonnyadt saláta volt csupán; a legrefináltabb smink sem tudta eltüntetni szemráncaikat, szemölcsüket, s az álluk alatt ereszkedett zsírtáskákat; s hiába is festették rendszeresen a hajukat, a szálak tövébenél látható volt az őszség nyoma, illetve az a határvonal, ahol a hajuk eredeti és festett színe találkozott, összemósódott. Az idő múlásával kigömbölyödtek, nem maradt derekuk, próbálkoztak ugyan széles övvel és más egyéb trükkökkel, de a válluk és csípőjük mintha egybeszabott lett volna; a feszes pulóver alól kidudorodtak a hájkarikák és a lötytyedt melleket elfogó melltartók. Anna fiatalosan feszes alakja: darázsdereka és ringó melle az örületbe kergette ezeket a fonnyadt salátákat. Féltékenykedtek és ármánykodtak, szégyenteljes megjegyzéseket tettek és csipkelődtek ezek a fonnyadt saláták, s az sem zavarta őket, hogy kockára teszik a barátságomat, az irántuk érzett tiszteletemet, és elvadítanak a barátaimtól, amit azért sem vélték volna tragikusnak, mert többé nem kellett volna szembesülniük kikopottságukkal és fonnyadtságukkal. S valljam meg őszintén, valójában azokra az időkre voltam féltékeny, amikor nem velem volt, hanem a férjével, a szüleivel vagy a munkatársaival, s hogy ezt az elviselhetetlen, depresszív távollétet lerövidítsem, állandóan vele lenni igyekeztem, hivatásom és családromagára. „Óh, kicsim, nem rám kell vigyáznod, hanem magadra, ha éppen tudni akarod. Én nem akarlak elvenni a nejedtől, de ha ennyi időt töltesz velem, hamarosan az utcára kerülsz. Az én férjem már most is többet van az utcán, mint otthon, nem is tudom, mikor fest, mikor alszik, észre sem veszem őt otthon, külön szobában éljük a magánéletünket.”